

Passin peruuttaminen, sosiaaliviranomaisen, rajavartiolaitoksen ja poliisilaitoksen menettely, sukupuoli, tutkimatta jättäminen, alkuperä, syrjintäoletta

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Diaarinumero: 269/2017

Antopäivä: 11.6.2018

Hakija katsoi tullessa syrjityksi alkuperänsä ja sukupuolensa perusteella sijaishuoltoon sijoitetun lapsensa passin peruuttamista ja maasta poistamisen estämistä koskevassa asiassa. Hakija katsoi, että häntä olivat syrjineet asiassa kunnan sosiaaliviranomainen, rajavartiolaitos ja poliisilaitos.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta jätti hakemuksen tutkimatta siltä osin kun se koski aikaa ennen 1.1.2015 sekä naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa tarkoitettua syrjintää. Lautakunta hylkäsi hakemuksen muilta osin katsoen, ettei asiassa ollut syntynyt syrjintäoletta.

Asian tausta

Hakijan lapsi on otettu vuonna 2014 hallinto-oikeuden päätöksellä kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan huostaan ja sijoitettu sijaishuoltoon. Käräjäoikeus antoi vuonna 2016 väliaikaisen määräyksen, jolla muu henkilö kuin kumpikaan lapsen vanhemmista määrättiin lapsen edunvalvojan sijaiseksi lastensuojeluasioissa.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä pyysi 7.11.2016 Kaakkois-Suomen poliisilaitosta peruuttamaan hakijan lapsen passin, jota hakija ei ollut suostunut luovuttamaan sosiaaliviranomaisille. Pyyntöön sisältyi muun ohella tieto siitä, että hakijan aviomies on amerikkalainen. Poliisilaitos peruutti lapsen passin 16.11.2016.

Sosiaalityöntekijä pyysi 11.11.2016 Kaakkois-Suomen rajavartiostoa estämään lapsen mahdollisen rajan ylityksen Suomesta. Pyyntöön sisältyi tieto siitä, että hakija on syntyperältään venäläinen. Rajavartiostossa kirjattiin samana päivänä Rajavartiolaitoksen tietojärjestelmään toimenpidepyyntö, jossa pyydettiin estämään lapsen mahdollinen maasta poistuminen ja ilmoittamaan Kaakkois-Suomen rajavartioston yleisjohtajalle, jos lapsi ilmestyisi rajanylityspaikalle.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa toteamaan, että vastaajat ovat menettelleet hänen asiassaan syrjivästi, kieltämään vastaajia jatkamasta syrjintää ja asettamaan kieltopäätöksensä tehosteeksi uhkasakon.

Hakijan vaatimusten perusteet

Hakija katsoo vastaajien syrjineen häntä sukupuolensa ja muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Hakija toteaa, että kaupungin lastensuojelun vuonna 2011 vastaanottamassa lastensuojeluilmoituksessa väitettiin virheellisesti hänen vieneen nuoremman lapsensa Venäjälle. Hän katsoo sosiaalilautakunnan syrjineen häntä sijoittaessaan hänen vanhemman lapsensa vuonna 2013 sijaishuoltoon ilman hallinto-oikeuden päätöstä ja pitäessään hänen nuorempaa lastaan edelleen sijaishuollossa. Hakija kokee, ettei hän saa huolehtia kyseisen lapsensa kasvatuksesta, koska tällä on diabetes. Hän kokee, että lastensuojelun työntekijät haluavat tuomita hänet hänen oman terveydentilansa ja kotinsa perusteella. Hän katsoo kunnan sosiaaliviranomaisen syrjineen häntä vuonna 2013 myös keskeyttäessään hänen lastensa matkan Yhdysvalloissa lasten isän pyynnöstä.

Hakija katsoo, että kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijän poliisilaitokselle lähettämään pyyntöön kirjattu tieto siitä, että hän on alkuperältään venäläinen, sekä sosiaalityöntekijän rajavartiostolle lähettämään pyyntöön kirjattu tieto hänen aviomiehensä amerikkalaisuudesta rikkovat hänen ihmisoikeuksiaan. Hakijan mukaan myös se on syrjintää, ettei hän ole saanut lapsensa passista aikanaan maksamiaan rahoja takaisin.

Hakija katsoo poliisilaitoksen syrjineen häntä peruuttaessaan hänen lapsensa passin ilman, että kaupungin sosiaalilautakuntaa olisi vaadittu todistamaan lapsen luvaton maasta poistamista koskevaa väitettään. Hän toteaa, että passilain (671/2006) 1 §:n mukaan Suomen kansalaisella on oikeus matkustaa maasta sen mukaan kuin kyseisessä laissa säädetään.

Hakija katsoo myös rajavartioston syrjineen häntä kun se ei vaatinut sosiaalilautakuntaa todistamaan hänen lapsensa rajan ylityksen estämistä koskevassa pyynnössä esitettyä väitettä ennen toimenpidepyynnön kirjaamista rajavartioston tietojärjestelmään. Hän kokee, että hänen lapsensa isällä on enemmän oikeuksia kuin hänellä itsellään, ja tulleensa siten syrjityksi sukupuolensa perusteella.

Hakija katsoo, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan tulisi määrätä vastaajille annettavien kieltopäätösten tehosteeksi uhkasakko, koska vastaajat ovat rikkoneet hänen ihmisoikeuksiaan.

Kaupungin vastaus ja sen perusteet

Kaupungin lastensuojelupäällikön mukaan hallinto-oikeus katsoi hakijan lapsen huostaanotosta päättäessään, että lapsen kasvuolosuhteet olivat vaarantaneet vakavasti hänen terveyttään hänen sairautensa hoidossa tarvitsemansa avun ja valvonnan puutteiden vuoksi. Hallinto-oikeuden päätöksen mukaan hakijan vanhemmuutta ei voitu pitää vastuullista vanhemmuutta osoittavana.

Lastensuojelupäällikön mukaan kaupungin lastensuojelupalveluissa arvioitiin marraskuussa 2016, että hakijan huostaan otetun lapsen passin mitätöinti oli tarpeen lapsen luvattoman maasta viennin estämiseksi. Luvatonta maasta vientiä koskeneiden epäilyjen taustalla olivat seuraavat seikat: hakijan lapselleen esittämä pyyntö lähettää itsestään valokuva; sosiaalityöntekijän lapselta kuulemma seikka, jonka mukaan tämän sisko oli puhunut muutosta Yhdysvaltoihin; sosiaalityöntekijän lapsen isältä kuulema seikka, jonka mukaan hakija olisi jo ennen lapsen huostaanottoa suunnitellut muuttoa Yhdysvaltoihin; se, että hakijan nykyinen aviomies on kotoisin Yhdysvalloista; sekä se, että lapsi oli vuonna 2013 matkustanut äitinsä kanssa Yhdysvaltoihin ilman, että hänen isänsä

oli tiennyt asiasta. Lastensuojelupäällikkö toteaa, että sosiaali- ja terveyslautakunnalla on ollut oikeus päättää lapsen olinpaikasta ja passin myöntämisestä, koska lapsi on ollut kyseisenä ajankohtana kyseisen lautakunnan huostassa.

Lastensuojelupäällikkö toteaa, ettei huostaan otetun lapsen vanhemman kansalaisuudella ole merkitystä selvitettyäessä huostaanoton lakkauttamisen edellytyksiä. Hän toteaa lisäksi, ettei lastensuojelun tavoitteena ole minkään ihmisryhmän syrjintä tai ihmisoikeuksien rikkominen vaan lapsen kasvuolosuhteiden turvaaminen lastensuojelulain edellyttämällä tavalla.

Poliisilaitoksen vastaus ja sen perusteet

Poliisilaitos toteaa antaneensa 3.9.2014 käsillä olevaan asiaan liittyen sosiaali- ja terveyslautakunnalle virka-apua sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 22 §:n 1 momentin perusteella. Vastauksen mukaan poliisirekisteritietojen perusteella ei ole tunnistettavissa muita tapauksia, jotka tulisi ottaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle annettavan vastauksen antamisessa huomioon.

Poliisilaitos katsoo, ettei hakemuksessa tai sen täydennyksessä ole esitetty sellaisia syitä, joiden perusteella poliisilaitoksen voitaisiin katsoa toimineen yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tai naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, tasa-arvolaki) vastaisesti.

Rajavartiolaitoksen vastaus ja sen perusteet

Rajavartiolaitos toteaa, että hakijan lasta koskevan toimenpidepyynnön kirjaaminen on perustunut lastensuojeluviranomaisen tekemään virka-apupyynnöön ja poliisilaitoksen ylliohtajan kanssa käytyyn keskusteluun. Pynnön perusteella rajavartiosto olisi lapsen tavatessaan tarkastanut hänen maastalähtönsä edellytykset.

Rajavartiolaitos katsoo, että hakijan lasta koskevan toimenpidepyynnön kirjaamiselle on ollut lainmukainen peruste, eikä toimenpide ole perustunut yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun henkilöön liittyvään syyhyn. Näin ollen asiassa ei ole Rajavartiolaitoksen mukaan myöskään perusteita määrätä sille uhkasakkoa.

Esittelijän esitys

1. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta jättää asian tutkimatta siltä osin kun se koskee aikaa ennen 1.1.2015.
2. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta jättää asian tutkimatta siltä osin kun se koskee naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa tarkoitettua syrjintää.
2. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää hakemuksen muilta osin.

Perustelut

1. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivalta

1.1 Voimassa olevan yhdenvertaisuuslain voimaantulo 1.1.2015

Yhdenvertaisuuslaki tuli yhdenvertaisuutta koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain (1347/2014) 1 §:n 1 kohdan ja 8 §:n perusteella voimaan 1.1.2015. Aiemmin voimassa olleen yhdenvertaisuuslain (21/2004) 15 §:n 1 momentin mukaan syrjintälautakunta saattoi antaa kieltopäätöksen vain etnistä syrjintää koskevassa asiassa ja silloinkin vain siltä osin kuin asia ei koskenut toimintaa työpaikalla.

Hakijan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle toimittamiin selvityksiin sisältyy kaupungin sosiaalilautakunnan menettelyä koskevia syrjintävaihteita myös ajalta ennen 1.1.2015. Yhdenvertaisuutta koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain 1 §:n 1 kohdan ja 8 §:n perusteella lautakunta toteaa, että sillä on toimivalta arvioida käsillä olevaa asiaa ajalta ennen 1.1.2015 ainoastaan etnistä syrjintää koskevien väitteiden osalta ja niidenkin osalta ainoastaan siltä osin kun ne eivät koske toimintaa työpaikalla. Koska hakijan 1.1.2015 edeltävää aikaa koskevat syrjintävaihteet eivät koske etnistä syrjintää, lautakunta jättää hakemuksen ennen 1.1.2015 kohdistuvilta osin tutkimatta.

1.2 Oikeus saattaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää koskeva asia vireille lautakunnassa

Tasa-arvolain 7 §:n 1 momentin mukaan välitön ja välillinen syrjintä sukupuolen perusteella on kielletty. Pykälän 3 momentin 2 kohdan mukaan välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan kyseisessä laissa eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perhehuoltovelvollisuuden perusteella.

Tasa-arvolain 20 §:n 1 momentin mukaan lain 7 §:n säännösten vastaista menettelyä koskevan asian voi saattaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsiteltäväksi lain 21 §:ssä tarkoitettua menettelyä (muun muassa kieltopäätös) varten tasa-arvovaltuutettu tai työmarkkinoiden keskusjärjestö.

Hakija katsoo rajavartioston syrjineen häntä hänen sukupuolensa perusteella. Ottaen huomioon, ettei käsillä olevaa asiaa ole saattanut yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsiteltäväksi tasa-arvolain 20 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla tasa-arvovaltuutettu tai työmarkkinoiden keskusjärjestö, lautakunta jättää hakemuksen sukupuoleen perustuvaa syrjintää koskevan väitteen osalta tutkimatta. Lautakunta ei tutki myöskään sitä, onko vastaajien menettelyissä ollut kyse hakijan asettamisesta eri asemaan hänen vanhemmuutensa tai perhehuoltovelvollisuutensa perusteella.

2. Asian arviointi muilta osin

2.1 Syrjinnän kieltö ja todistustaakka

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Pykälän 2 momentin mukaan välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan kiellettyä voi olla esimerkiksi henkilön asettaminen epäedullisempaan asemaan esimerkiksi siksi, että hän on etniseen vähemmistöön

kuuluvan, vammaisen tai syrjintäkiellossa tarkoitetun muun henkilöön liittyvän ominaisuuden omaavan henkilön läheinen (läheissyryntä). Tällaisia ovat esimerkiksi perheenjäsenet ja sukulaiset sekä läheiset työtoverit ja ystävät. (HE 19/2014 vp, s. 68)

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä syrjintäoletaman syntymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti oletama syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. (HE 19/2014 vp, s. 93)

2.2 Kaupungin menettely

Lastensuojelulain (417/2007) 45 §:n 1 momentin mukaan kun lapsi on otettu huostaan, sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että kaupungin sosiaalilautakunnalla on ollut lastensuojelulain 45 §:n 1 momentin perusteella oikeus päättää hakijan lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta.

Ottaen huomioon saadun selvityksen kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijän poliisilaitokselle ja rajavartiostolle tekemien pyyntöjen perusteena olleista, hakijan lapsen luvaton maasta vientiä koskeneista epäilyistä sekä sosiaalilautakunnalle lastensuojelulain 45 §:n 1 momentissa säädetyn oikeuden päättää huostaan otetun lapsen olinpaikasta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei asiassa ole objektiivisesti oletettavissa, että sosiaalilautakunta olisi kohdellut hakijaa hänen lapsensa passin peruuttamista tai mahdollisen rajan ylityksen estämistä koskevien pyyntöjen tekemisessä hakijan tai hänen aviomiehensä henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin vertailukelpoisessa tilanteessa olevaa tai ollutta henkilöä. Näin ollen lautakunta katsoo, ettei asiassa ole syntynyt kaupungin menettelyn osalta yhdenvertaisuuslain 28 §:ssä tarkoitettua syrjintäolettamaa.

2.3. Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen menettely

Passilain 21 §:n 1 momentin mukaan passi peruutetaan muun muassa, jos sosiaalilautakunta vaatii huostaan otetun alaikäisen passin peruuttamista (5 kohta).

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että kaupungin sosiaalilautakunnan vaadittua hakijan lapsen passin peruuttamista, Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella ei ole ollut passilain 21 §:n 1 momentin 5 kohdan perusteella asiassa harkintavaltaa. Näin ollen, ja kun saadun selvityksen perusteella ei ole objektiivisesti arvioiden oletettavissa, että poliisilaitos olisi kohdellut hakijaa hänen lapsensa passin peruuttamisessa muullakaan tavoin epäsuotuisammin kuin vertailukelpoisessa tilanteessa olevaa tai ollutta henkilöä, lautakunta katsoo, ettei asiassa ole syntynyt syrjintäolettamaa Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen menettelynkään osalta.

2.4. Kaakkois-Suomen rajavartioston menettely

Rajavartiolain (578/2005) 77 §:n 1 momentin mukaan sen lisäksi, mitä muualla kyseisessä laissa säädetään, rajavartiolaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi.

Ottaen huomioon rajavartiolaitokselle rajavartiolain 77 §:n 1 momentilla annettu toimivalta antaa virka-apua toiselle viranomaiselle yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei saadun selvityksen perusteella ole objektiivisesti arvioiden oletettavissa, että Kaakkois-Suomen rajavartiosto olisi kohdellut hakijaa hänen henkilöönsä liittyvän syyn perusteella hänen lastaan koskevan toimenpidepyynnön kirjaamisessa Rajavartiolaitoksen tietojärjestelmään epäsuotuisammin kuin vertailukelpoisessa tilanteessa olevaa tai ollutta henkilöä. Näin ollen lautakunta katsoo, ettei asiassa ole syntynyt syrjintäolettamaa myöskään Kaakkois-Suomen rajavartioston menettelyn osalta.

Siltä osin kun hakija on väittänyt Kaakkois-Suomen rajavartioston syrjineen häntä hänen sukupuolensa perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös jättää asia tältä osin tutkimatta on perusteltu edellä kohdassa 1.2.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esityksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 8 § 1 ja 2 momentti, 10 § ja 28 §

Laki yhdenvertaisuutta koskevan lainsäädännön voimaanpanosta (1347/2014) 1 §:n 1 kohta ja 8 §

Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (609/1986) 7 § 1 ja 2 momentti sekä 20 § 1 momentti

Lastensuojelulaki (417/2007) 45 § 1 momentti

Passilaki (671/2006) 21 § 1 momentti

Rajavartiolaki (578/2005) 77 § 1 momentti

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuosoitus liitteenä

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Outi Anttila, Jukka Lindstedt, Pirkko Mahlamäki ja Liisa Nieminen. Esittelijä Hanna Kiiskinen.